

Ірина Ю. Штулер¹, Віктор В. Престая²

РИНОК ІТ-ПОСЛУГ: ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ОРІЄНТИРИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню тенденцій економічного розвитку ринку ІТ послуг в Україні та визначення орієнтирів на майбутнє. Встановлено, що в умовах інтеграційних процесів, які зазнає Україна, її національна економіка переживає вплив значної кількості зовнішніх та внутрішніх чинників. І, очевидно, що виявлені чинники в різні періоди уже впливали на світові та локальні ринки.

Ринок ІТ-послуг потребує особливої уваги, оскільки становить стратегічно важливий для нашої країни напрямок — стабільність надходження іноземної валюти та активність залучення інвестицій для розвитку. У теперішній тривалий період трансформаційних процесів обтяжених війною РФ проти України ринок ІТ-послуг — це стабільні робочі місця, вчасно сплачені податки та наповнення Державного Бюджету України.

В статті визначено, що сфера ІТ-послуг є найбільш чутливою в першу чергу до економічних чинників. Такими є: обсяг ІТ ринку, курс долара США, вартість ІТ послуг, заробітна плата на ринку ІТ-послуг тощо. Не менш важливу роль відіграє геополітичне становище провідних країн світу, які визначають (диктують) «правила гри» на ринку ІТ-послуг та визначають загальні глобалізаційні тренди тощо.

В процесі дослідження нами встановлено, упродовж 2017-2021 років кількість зареєстрованих компаній з ІТ-послуг в Україні зросла вдвічі. у світовому рейтингу Україна, все ж таки має переваги на ІТ-ринку порівняно з найближчими країнами-конкурентами. На цей час у світовому рейтингу Україна, у порівнянні з найближчими сусідами займає 3-тє місце, поступаючись Білорусі та Сербії, проте випереджаючи Естонію, Угорщину, Польщу, Литву та Словаччину.

За результатами аналізу масиву даних здійснено дослідження динаміку експорту комп'ютерних послуг з України протягом 2017-2021 років, що демонструє щорічне стрімке зростання. Тенденцію зі зростання сумарних обсягів експорту ІТ-послуг з України можна пояснити зростанням попиту на світовому ринку. І хоча ринок ІТ-послуг в Україні все ще формується, важливо, щоб надалі він розвивався у напрямку прозорості, відкритості та конкурентоспроможності. А зовнішні фактори, такі як коливання курсу валют, глобалізаційні процеси тощо не стримували його розвиток.

Задля збереження зростаючих тенденцій у розвитку галузі ІТ-послуг важливо приймати рішення щодо подальшого його становлення опиратись на світовий досвід.

Ключові слова: конкурентоспроможність, ринок ІТ, ІТ послуги, інвестиції, детермінанти, фактори впливу, розвиток.

Літ. 8

DOI: 10.32752/1993-6788-2023-1-261-25-31

Iryna Yu. Shtuler, Viktor V. Prestaya

IT-SERVICES MARKET: TRENDS OF ECONOMIC DEVELOPMENT AND GUIDE FOR UKRAINE

The article is devoted to the study of trends in the economic development of the IT services market in Ukraine and the determination of guidelines for the future. It was established that in the context of the integration processes that Ukraine is undergoing, its national economy is affected by a significant number of external and internal factors. And, it is obvious that the identified factors have had an impact on global and local markets in different periods.

¹ National Academy of Management. Ukraine.

² National Academy of Management. Ukraine.

The market of IT services requires special attention, as it is a strategically important direction for our country - the stability of foreign currency inflows and the activity of attracting investments for development. In the current long period of transformational processes burdened by the war of the Russian Federation against Ukraine, the market of IT services means stable jobs, taxes paid on time and filling the State Budget of Ukraine.

The article determines that the field of IT services is the most sensitive, first of all, to economic factors. These are: the volume of the IT market, the exchange rate of the US dollar, the cost of IT services, wages in the market of IT services, etc. An equally important role is played by the geopolitical position of the world's leading countries, which determine (dictate) the "rules of the game" in the IT services market and determine general globalization trends, etc.

In the course of the research, we established that during 2017-2021, the number of registered IT service companies in Ukraine doubled. In the world ranking, Ukraine still has advantages in the IT market compared to the nearest competing countries. At the moment, compared to its nearest neighbors, Ukraine ranks 3rd in the world ranking, behind Belarus and Serbia, but ahead of Estonia, Hungary, Poland, Lithuania and Slovakia.

Based on the results of the analysis of the data array, the dynamics of the export of computer services from Ukraine during 2017-2021 were studied, which demonstrates rapid annual growth. The trend of growth in the total volume of exports of IT services from Ukraine can be explained by the growth of demand on the world market. And although the IT services market in Ukraine is still being formed, it is important that it further develop in the direction of transparency, openness and competitiveness. And external factors, such as currency fluctuations, globalization processes, etc., did not hold back its development.

In order to preserve the growing trends in the development of the IT services industry, it is important to make decisions about its further development based on world experience.

Keywords: competitiveness, IT market, IT services, investments, determinants, influencing factors, development.

Peer-reviewed, approved and placed: 16.03.2023.

Постановка проблеми. В умовах інтеграційних процесів, які зазнає Україна, її національна економіка переживає вплив значної кількості зовнішніх та внутрішніх чинників. І, очевидно, що виявлені чинники в різні періоди уже впливали на світові та локальні ринки. Ринок ІТ-послуг — не виняток, особливо зважаючи на те, якими стрімкими темпами він розвивається. Разом з тим, сфера ІТ-послуг є чи не найбільш чутливою в першу чергу до економічних чинників. Такими є: обсяг ІТ ринку, курс долара США, вартість ІТ послуг, заробітна плата на ринку ІТ-послуг тощо. Не менш важливу роль відіграє геополітичне становище провідних країн світу, які визначають (диктують) «правила гри» на ринку ІТ-послуг та визначають загальні глобалізаційні тренди тощо.

Науковці визначають вітчизняний ринок ІТ-послуг як такий, що формується, хоча з початку його становлення пройшли десятки років. Попри це вітчизняні науковці та практики визнають, що саме цей ринок наразі розвивається найбільш стабільно.

Відсутність цілісних наукових оцінок щодо розвитку вітчизняного ринку ІТ-послуг свідчать про актуальність теми піднятої в цій статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчаючи наукові праці вітчизняних дослідників, можна дійти висновку, що більшість сучасних наукових досліджень розвитку ринку ІТ-послуг в Україні здійснені крізь

призму функціонування галузі інформаційних технологій та телекомунікацій (Карий О. [1], Левчинський Д. [2], Свидрук І. [3] та інші).

Наукові пошуки у контексті аналізу динаміки розвитку ринку ІТ-послуг в Україні належать Зубко В. [4], Костинець Ю. [5], Єрохіну С. [6] та іншим вітчизняним ученим.

Метою статті є аналіз сучасного стану ринку ІТ-послуг в Україні та тенденцій його економічного розвитку.

Невирішена раніше частина дослідження. Визначена мета зумовила вирішення таких завдань: оцінити кількість ІТ компаній в Україні; дослідити географію експорту українського ринку ІТ-послуг.

Основні результати дослідження. Зважаючи на особливі умови функціонування економіки України, обтяжені війною та необхідністю здійснювати утримувати належний рівень соціально-економічного забезпечення населення ми прослідковуємо ситуацію – зростання усіх показників діяльності ринку ІТ-послуг.

Ринкові тенденції на ринку ІТ-послуг в Україні «ламають» усі традиційні методи управління. В той час, як звичні механізми багатьох соціально-економічних процесів регулюються за традиційними схемами, ринок ІТ-послуг в переважній більшості є саморегульованим та цікавий тим, що поведінка суб'єктів господарювання в даній галузі не завжди відбувається відповідно до ринкових умов. Проте, стабільним упродовж більшості часу залишається визначення, що ІТ-послуги не тільки не знецінюються, а навпаки, стрімко розвиваються. Особливо, це відчутно в кризові періоди, коли для України вкрай важливо стабільне фінансування, залучення інвестицій, створення робочих місця, тощо.

За словами Васюка К. виконавчого директора Асоціації IT Ukraine «Українська ІТ-галузь за останні 25 років зробила шалений ривок уперед. Стартувавши практично з нуля, вона перетворилася на високоінтелектуальну індустрію, де працює майже 300 тисяч фахівців і яка щороку зростає на 25-30%» [8].

Утім, фахівці-практики відзначають, що попри усі спроби реформування, регулювання та управління ринком ІТ-послуг, він і до трансформується та залежить більше від коливань світового ринку ніж від внутрішніх умов. Основні причинами такого стану речей є перелік проблем представлений в табл 1.

Таблиця 1. Проблеми та причини трансформації ринку ІТ-послуг в Україні, складено на основі [1-7]

Причини	Проблеми		
	бюрократизація	законодавство	інфраструктура
Управлінські чинники	дублювання функцій органами державного управління	негармонійне законодавство	зумовлені відсутністю середнього класу
Зовнішньоекономічні чинники	Умови експортно-імпортних операцій		загрозами великих компаній-монополістів
Соціально-економічні чинники			нестабільністю курсу вітчизняної валюти
Фінансово-інвестиційні чинники	Низький інвестиційний інтерес	жорстке податкове навантаження	недостатнім набором фінансових інструментів

Відстежуючи динаміку кількості компаній, які працюють на ринку ІТ-послуг, слід зазначити, що на кінець 2021 р Єдиний державний реєстр підприємств і організацій нараховує 18,6 тис. юридичних осіб. Упродовж 2017-2021 років кількість зареєстрованих юридичних осіб з ІТ-КВЕДами в Україні зросла практично вдвічі (рис. 1) [8].

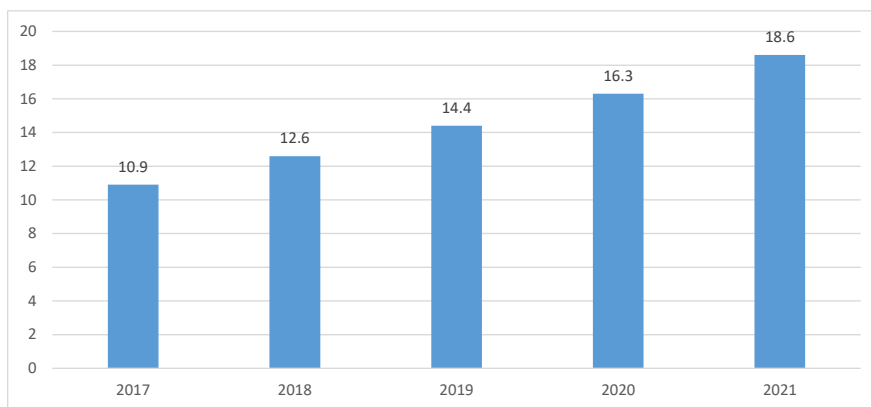

Рис. 1. Динаміка кількості зареєстрованих юридичних осіб з ІТ-КВЕДами в Україні за 2017-2021 рр., тис. компаній, складено за даними [8]

І хоча кількість компаній які працюють на ринку ІТ-послуг зростає, проте у світовому рейтингу Україна, все ж таки має переваги на ІТ-ринку порівняно з найближчими країнами-конкурентами. На цей час у світовому рейтингу Україна, у порівнянні з найближчими сусідами займає 3-тє місце, поступаючись Білорусі та Сербії, проте випереджаючи Естонію, Угорщину, Польщу, Литву та Словаччину (рис. 2).

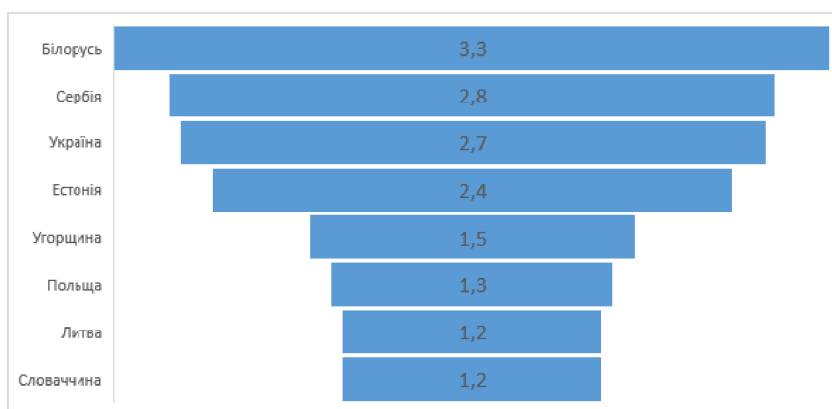

Рис. 2. Обсяги експорту ІТ-послуг окремих країн світу, у % до ВВП, складено за даними [8]

Оцінюючи обсяги експорту ІТ-послуг окремих країн світу варто визначити скільки у вартісному вираженні займає 2,7 % до ВВП експорту комп'ютерних послуг з України. На рис. 3. Зображено динаміку експорту комп'ютерних послуг з України протягом 2017-2021 років, що демонструє щорічне стрімке зростання.

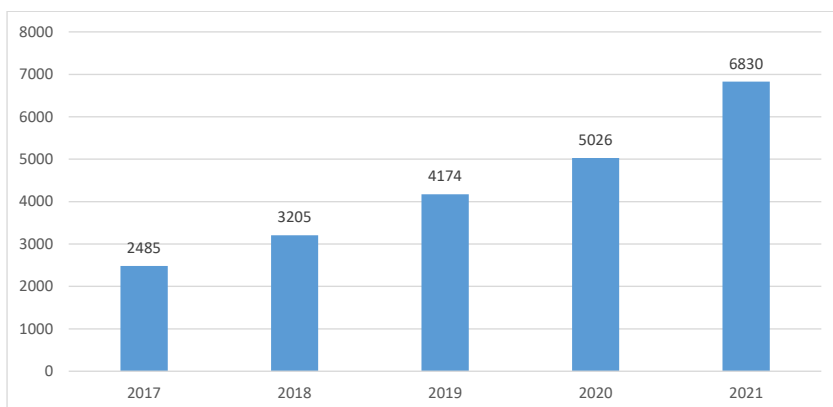

Рис. 3. Динаміка експорту комп'ютерних послуг з України протягом 2017-2021 років, млн. дол. США, складено за даними [8]

Аналіз рис. 3. засвідчує, що експорт комп'ютерних послуг з України зростає, так в 2018 році зростання відбулось на 29%, у 2019 — на 30%; у 2020 — на 0,20%; у 2021 році — на 36%. Таким чином, у середньому зростання кожного року відбувається на 27% щорічно. Підтвердженням цьому є розраховані дані таблиці 2.

Таблиця 2. Експорт комп'ютерних послуг з України у вартісному та відсотковому вираженні, протягом 2017-2021 років, складено за даними [8]

Рік	Експорт комп'ютерних послуг з України	
	млн. дол.США	Зростання по відношенню до попереднього року
2017	2485	0
2018	3205	0,29
2019	4174	0,30
2020	5026	0,20
2021	6830	0,36

Досліджуючи дані щодо експорту комп'ютерних послуг з України встановлено, що найбільшу частку у 2020 році було експортовано до США — 2 007 млн. дол. США.; Великої Британії — 503 млн. дол. США.; Мальти — 304 млн. дол. США.; Ізраїлю — 238 млн. дол. США.; Кіпру — 205 млн. дол. США.

Тенденцію зі зростання сумарних обсягів експорту ІТ-послуг з України можна пояснити зростанням попиту на світовому ринку. І хоча ринок ІТ-

послуг в Україні все ще формується, важливо, щоб надалі він розвивався у напрямку прозорості, відкритості та конкурентоспроможності. А зовнішні фактори, такі як коливання курсу валют, глобалізаційні процеси тощо не стримували його розвиток.

Висновки. Ринок ІТ-послуг потребує особливої уваги, оскільки становить стратегічно важливий для нашої країни напрямок – стабільність надходження іноземної валюти та активність залучення інвестицій для розвитку. У теперішній тривалий період трансформаційних процесів обтяжених війною РФ проти України ринок ІТ-послуг – це стабільні робочі місця, вчасно сплачені податки та наповнення Державного Бюджету України.

Задля збереження зростаючих тенденцій у розвитку галузі ІТ-послуг важливо приймати рішення щодо подальшого його становлення опиратись на світовий досвід. Вивчення історії становлення та розвитку ринку ІТ-послуг країн, які подолали кризові періоди показав, що першочерговими мають бути ді в таких напрямках:

1. Нівелювання стримуючих чинників розвитку ринку ІТ-послуг до яких належать проблеми та причини трансформації ринку ІТ-послуг в Україні (бюрократизація; недосконале законодавство; інфраструктура);

2. Розвиток галузі за оптимістичним сценарієм, коли темп зростання зберігатиметься на рівні щонайменше 25-30%.

3. У перспективі можна говорити про збереження тенденції зростання вартості ІТ-послуг. Підставами для цього є об'єднання українських ІТ підприємств, створення сприятливого бізнес-клімату для ринку ІТ-послуг в Україні, сприяння цифровізації бізнесу та кіберзахисту тощо.

1. Карий, О., Гальків, Л., & Цапулич, А. (2021). Розвиток ІТ-сфери України: чинники та напрями активізації. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Проблеми економіки та управління, 5(1), 42-55.

2. Левчинський, Д. Л., Каширнікова, І. О., & Кононова, О. Є. (2019). Тенденції та перспективи розвитку цифрової економіки в Україні. Фінанси, аудит та соціальна економіка: теоретичні підходи та практичні, 141.

3. Свидрук, І. І., & Клепанчук, О. Ю. (2021). Глобалізаційні особливості розвитку внутрішнього ринку України. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки, (62), 121-131.

4. Зубко, В. (2021). Фінансовий менеджмент в умовах розвитку цифрової економіки. Драйвери інновацій в економіці та фінансах? Глобальні виклики, 50.

5. Костинець Ю.В. Цифровізація як засіб реалізації концепцій індивідуалізованого та сегментованого маркетингу на ринку туристичних послуг //Підприємництво та інновації. 2019. № 9. 38-42

6. Єрохін С.А. Система державно-управлінських заходів задля набуття Україною статусу високотехнологічної держави // Міжнародна наукова інтернет-конференція «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці». Київ. Thessaloniki - 14-15.10.2019. С.69-70

7. Єрохін С.А. Перспективи набуття Україною статусу високотехнологічної держави // Міжнародна наукова інтернет-конференція «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці». Київ-Nowy Sacz. 27-28.06.2019. С.65-67

8. <https://itukraine.org.ua/results-of-a-national-study-of-the-it-industry.html>

1. Karyi, O., Halkiv, L., & Tsapulych, A. (2021). Rozvytok IT-sfery Ukrainy: chynnyky ta napriamy aktyvizatsii. Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Seria "Problemy ekonomiky ta upravlinnia, 5(1), 42-55.

2. Levchynskiy, D. L., Kashyrikova, I. O., & Kononova, O. Ye. (2019). Tendentsii ta perspektyvy rozvytku tsyfrovoy ekonomiky v Ukraini. *Finansy, audyt ta sotsialna ekonomika: teoretychni pidkhody ta praktychni*, 141.
3. Svydruk, I. I., & Klepanchuk, O. Yu. (2021). Hlobalizatsiini osoblyvosti rozvytku vnutrishnoho rynku Ukrainy. *Visnyk LTEU. Ekonomichni nauky*, (62), 121-131.
4. Zubko, V. (2021). Finansovyi menedzhment v umovakh rozvytku tsyfrovoy ekonomiky. *Draivery innovatsii v ekonomitsi ta finansakh? Hlobalni vyklyky*, 50.
5. Kostynets Yu.V. Tsyfrovizatsiia yak zasib realizatsii kontseptsii indyvidualizovanoho ta sehmentovanoho marketynhu na rynku turystychnykh posluh // *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*. 2019. № 9. 38-42
6. Ierokhin S.A. Systema derzhavno-upravlinskykh zakhodiv zadlia nabuttia Ukrainoiu statusu vysokotekhnolohichnoi derzhavy. // *Mizhnarodna naukova internet-konferentsiia «Natsionalna bezpeka u fokusi vyklykiv hlobalizatsiinykh protsesiv v ekonomitsi»*. Kyiv-. Thessaloniki - 14-15.10.2019. S.69-70
7. Ierokhin S.A. Perspektyvy nabuttia Ukrainoiu statusu vysokotekhnolohichnoi derzhavy // *Mizhnarodna naukova internet-konferentsiia «Natsionalna bezpeka u fokusi vyklykiv hlobalizatsiinykh protsesiv v ekonomitsi»*. Kyiv-Nowy Sacz. 27-28.06.2019. S.65-67
8. <https://itukraine.org.ua/results-of-a-national-study-of-the-it-industry.html>